

Studij:	Preddiplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti (jednopedmetni)				Godina studija:	1.	
Šifra kolegija:	Naziv kolegija:				ECTS	Semestar	
	Hrvatski jezik u srednjem vijeku				5	II.	
Akadska godina:	2021./222.	Jezik izvođenja:	hrvatski	Status kolegija:	obvezni	Razina ishoda učenja:	6
Preduvjet upisa:	odslušan staroslavenski jezik						
Nositelj:	prof. dr. sc. Gordana Čupković						
Organizacija nastave:	predavanja 30 seminari 30						
Praćenje uspješnosti izvedbe nastave:	Studentske ankete						
Osiguranje kvalitete izvedbe nastave:	Izvjешće o izvedenoj nastavi						
Termin i mjesto održavanja nastave:	srijedom, predavanje 12-14, seminar A 14-16, seminar B 16-18, dvorana 232						

Cilj kolegija:	<p>Studenti upoznaju problematiku trojezičnih i tropisamskih početaka nacionalne pismenosti te specifičnost jezičnih i civilizacijskih kontakata u ranome dobu hrvatske kulture. Očekuje se da studenti svladaju čitanje ustavne glagoljice te se osposobe za filološku analizu tekstova pisanih različitim pismima i jezicima. Cilj kolegija je osposobiti studente za prepoznavanje i rješavanje jezičnofiloloških pitanja te za samostalno iščitavanje, kontekstualizaciju i posredovanje pisanih spomenika i arhivske građe.</p>
Sadržaj predmeta po cjelinama:	<p>Počeci i latinski korpus. Hrvatski latinični korpus.</p> <p>Uvod. Latinske knjige i počeci pismenosti. Tropismenost i trojezičnost. Latinska epigrafika. Srednjovjekovna latinica. Prvi hrvatski latinični tekstovi.</p> <p>Glagoljski korpus</p> <p>Hrvatska glagoljica (grafomorfološka obilježja i paleografski pregled razdoblja glagoljske pismenosti). Transkripcija i transliteracija. Uvod u kodikologiju. Misali i brevijari. Slavenska epigrafika. Inkunabule.</p> <p>Hrvatski ćirilični korpus</p> <p>Ćirilica. Granična područja glagoljice i ćirilice. Prožimanja glagoljice i ćirilice. Hrvatska ćirilica (grafomorfologija i tipovi). Hrvatski ćirilični tekstovi.</p> <p>Kontrastivna staroslavensko-starohrvatska gramatika</p> <p>Književna norma, jezični sustavi i stilovi. Kontrastivna staroslavensko-starohrvatska: fonologija, morfologija I (deklinacija), morfologija II (konjugacija), sintaksa, semantika.</p>

Izvođenje sadržaja kolegija po tjednima:

2. 3.

Tropismenost i trojezičnost. Literatura o predmetu.

Uvod u seminar.

d.r. 1: prepisati glagoljicom dva puta bilo koja 3 retka teksta Dabarskoga brevijara (SI: 227) i bilo koja dva retka teksta Bečkih listića (SI: 228)

9. 3.

P: Početci. Grčka vrela. Latinski korpus.

S: Latinska epigrafika

d.r. 2: studenti A – K: transliterirati glagoljicom i prevesti na hrvatski standardni jezik bilo koja tri retka teksta "Stvaranje svijeta" (SI: 240-241) i transliterirati latinicom bilo koja tri retka teksta iz Hrvojeva misala (SI: 236-239); studenti L – Ž: transliterirati glagoljicom i prevesti na hrvatski standardni jezik bilo koja tri retka teksta "Homilije Ivana Zlatoustoga" (SI: 102) i transliterirati latinicom bilo koja tri retka teksta iz Regule sv. Benedikta (SI: 245-246). Pri transliteraciji i prijevodu koristiti *Mali staroslavensko-hrvatski rječnik*.

16. 3.

P: Uvod u paleografiju i kodikologiju. Hrvatska glagoljica (pregled razvojnih oblika).

S: Paleografska analiza

d. r. 3: Studenti A – K: transliterirati i prevesti na hrvatski standardni jezik bilo koja 3 retka iz Pariškog zbornika (SI: 253-257); studenti L – Ž: transliterirati i prevesti na hrvatski standardni jezik bilo koja 3 retka iz Prvotiska (SI: 273-274). Pri transliteraciji obvezno obilježiti stranicu ili stupac i brojeve redaka po faksimilu.

23. 3.

P: Hrvatski književni jezik u srednjem vijeku: žanrovi i funkcionalna raslojenost. Misali i brevijari.

S: Pêsan svetoga Jurja.

d.r. 4: Transliterirati bilo koja 3 retka, prevesti ih na hrvatski standardni jezik i izraditi fonološku analizu transliteriranog odlomka, rječnik nepoznatih riječi, rječnik oblika i etimološki rječnik. Pri transliteraciji obvezno obilježiti stupac i brojeve redaka po faksimilu. Odlomci: studenti A – F: Dabarski brevijar (SI: 227); studenti G – K: Ilirico 4 (SI: 231); studenti L – P: Prvi vrbnički brevijar (SI: 234); studenti R – Ž: Londonski odlomak brevijara (SI: 232). Za etimološki rječnik koristiti se rječnicima: A. Gluhak, *Hrvatski etimološki rječnik* ili P. Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika I-III*.

30. 3.

P: Fonologija

S: *Bašćanska ploča*

d.r. 5: Transliteracija odabranog odlomka (odlomak treba zatražiti nakon prihvaćena 4 domaća, javiti se na: hjsv2022@gmail.com). Prilikom predaje domaćega obvezno je predati i odlomak.

6. 4.

P: Morfologija I.

S: Zapis popa Martinca

13. 4.

P: Morfologija II. Sintaksa

Vježbe transliteracije (rad po grupama, raspored naknadno)

20. 4.

Kolokvij I: Transliteracija glagoljičnoga teksta

d. r. 6: prepisati ćirilicom 1 redak teksta Povaljske listine (SI: 298) i prepisati glagoljicom 3 retka teksta iz: Hvalova zbornika (SI: 200-201, studenti A – F); Traktata Crnorisca Hrabra (SI: 166, studenti G – K); Traktata Crnorisca Hrabra (SI: 167, studenti L – P); Traktata Crnorisca Hrabra (SI: 168, studenti R – Ž).

27. 4.

P: Ćirilica

S: Esej

d.r. 7: Studenti A – F: jezična analiza odlomka iz Poljičkoga statuta (SI: 300-303); studenti G – K: jezična analiza odlomka iz Regule sv. Benedikta (SI: 247); studenti L – P: jezična analiza odabranih pet redaka iz Stvaranja svijeta (SI: 240); studenti R – Ž: jezična analiza odabranih pet redaka iz Stvaranja svijeta (SI: 241).

4.5.

P: Hrvatski ćirilićni korpus. Povaljski prag.

S: *Povaljska listina*

d.r. 8: Studenti A – F: za odabrani odlomak Šibenske molitve (3 retka) izraditi popis fonema i odgovarajućih grafema (po faksimilu) te pregled fonoloških osobitosti (transkribirani tekst u SI: 305-306, fotokopija faksimila naknadno). Studenti G – K: za odabrani odlomak Reda i zakona (3 retka) izraditi popis fonema i odgovarajućih grafema te pregled fonoloških osobitosti (transkribirani tekst sa seminarske nastave + SI: 307, faksimil SI: 301 i fotokopija faksimila naknadno). Studenti L – P: za odabrani odlomak Žića svetih otaca (3 retka) izraditi popis fonema i odgovarajućih grafema (po faksimilu I) te pregled fonoloških osobitosti (fotokopija faksimila i transkribirani tekst naknadno). Studenti R – Ž: za odabrani odlomak Žića svetih otaca (3 retka) izraditi popis fonema i odgovarajućih grafema (po faksimilu II) te pregled fonoloških osobitosti (fotokopija faksimila i transkribirani naknadno).

11. 5.

P: Latinica i hrvatski latinićni tekstovi.

S: Transkripcija

d.r. 9: Jezična analiza odabranoga odlomka iz misala (odlomak nakon prihvaćanja 8 domaćih na: hjsv2022@gmail.com).

18. 5.

P: Inkunabule

S: jezična analiza odlomaka inkunabula

d.r. 10: terensko istraživanje latinskih epigrafskih spomenika ili obrada (jezična i paleografska analiza) odabranog glagoljskog natpisa ili grafita iz knjige: Branko Fućić, *Glagoljski natpisi*, JAZU, Zagreb, 1982.

25. 5.

P: Epigrafika.

S: Kurzivna glagoljica + Restitucija teksta natpisa (rad po grupama; raspored naknadno)

1.6.

Vježbe prevođenja (rad u grupama).

Ispravak I. kolokvija

8. 6.

Kolokvij II: Jezična analiza

Napomene uz domaće radove: Datum uz domaći jest datum kad je domaći zadan; predaje se sljedeći tjedan isključivo na početku predavanja. Studenti ne smiju pisati domaće za trajanja nastave, a preporuča se i da izbjegavaju kolektivno pisanje domaćih u čitaonici. Napominjem studentima da ne dijele svoje domaće društvenim mrežama (posebno se to odnosi na domaće u kojima svaki student zadužuje vlastiti odlomak) jer se u slučajevima predaje tuđih domaćih sankcioniraju i onaj tko je poslao tuđi domaći i onaj čiji je domaći ukraden.

Literatura	Obvezna:	<p>Stjepan Damjanović, <i>Slovo iskona</i>, staroslavenska/starohrvatska čitanka, drugo, dopunjeno izdanje, Matica hrvatska, Zagreb, 2004, cjelina V: Ćirilometodsko naslijeđe u hrvatskom srednjem vijeku, str. 203-307.</p> <p><i>Mali staroslavensko-hrvatski rječnik</i>. Ur. S. Damjanović i dr. Matica hrvatska, Zagreb, 2009.</p> <p>Branko Fučić, "Hrvatski glagoljski i ćirilički natpisi", u: <i>Hrvatska i Europa I</i>, Zagreb, 1997, str. 259-283.</p> <p><i>Povijest hrvatskoga jezika. 1. knjiga: srednji vijek</i>, Croatica, Zagreb, 2009. (e-izdanje na: www.croatica.hr). Poglavlja: Mateo Žagar, "Hrvatska pisma u srednjem vijeku", str. 107–217, Stjepan Damjanović, "Staroslavenski i starohrvatski u hrvatskim srednjovjekovnim tekstovima", str. 351–401, Stjepan Damjanović, Boris Kuzmić, Milan Mihaljević, Mateo Žagar: "Antologija hrvatskih srednjovjekovnih djela", str. 457–540.</p>
	Dopunska:	<p>Mladen Bošnjak, <i>Slavenska inkunabulistica</i>, Zagreb, 1970.</p> <p>Srjepan Damjanović, <i>Tragom jezika hrvatskih glagoljaša</i>, Zagreb, 1984.</p> <p>Gadžijeva, Sofija, Ana Kovačević, Milan Mihaljević, Sandra Požar, Johannes Reinhart, Marinka Šimić, Jasna Vince. 2014. <i>Hrvatski crkvenoslavenski jezik</i>. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada, Staroslavenski institut.</p> <p>Eduard Hercigonja, <i>Tropismena i trojezična kultura hrvatskoga srednjovjekovlja</i>, Matica hrvatska, Zagreb, 2006.</p> <p>Radoslav Katičić, <i>Litterarum studia</i>, Matica hrvatska, Zagreb, 2007.</p> <p>Boris Kuzmić, "Jezik hrvatskih srednjovjekovnih pravnih spomenika", u: <i>Povijest hrvatskoga jezika. 1. knjiga: srednji vijek</i>, Croatica, Zagreb, 2009, str. 405–454.</p> <p>Josip Lisac, "Hrvatska narječja u srednjem vijeku", u: <i>Povijest hrvatskoga jezika. 1. knjiga: srednji vijek</i>, Croatica, Zagreb, 2009, str. 261–280.</p>

	<p>Dragica Malić, <i>Jezik najstarije hrvatske pjesmarice</i>, Zagreb, 1972.</p> <p>Dragica Malić, "Latinički tekstovi hrvatskoga srednjovjekovlja na narodnom jeziku", u: <i>Hrvatska i europa II: Srednji vijek i renesansa</i>, Zagreb, 2000, str. 299-319.</p> <p>Milan Mihaljević, "Hrvatski crkvenoslavenski jezik", u: <i>Povijest hrvatskoga jezika. 1. knjiga: srednji vijek</i>, Croatica, Zagreb, 2009, str. 283–347.</p> <p>Nazor, Anica, "Prožimanje glagoljice i ćirilice na hrvatskom prostoru", u: <i>Hrvatska i europa II: Srednji vijek i renesansa</i>, Zagreb, 2000, str. 289-297.</p> <p>Ivanka Petrović, "Prvi susreti Hrvata s ćirilometodskim izvorištem srednjovjekovne kulture", <i>Slovo</i>, 38, 1988, str. 5–52.</p> <p>Josip Leonard Tandarić, <i>Hrvatskoglagoljska liturgijska književnost</i>, Zagreb, 1993.</p> <p>Mateo Žagar, <i>Kako je tkan tekst Bašćanske ploče</i>, Zagreb, 1997.</p> <p>Mateo Žagar, <i>Uvod u glagoljsku paleografiju I (X. i XI. st.)</i>, Zagreb, 2013.</p>
Mrežni izvor	Portal Glagoljica.hr (https://glagoljica.hr/)
Pripremni materijali:	fotokopije faksimila i pismeni zadatci dobivaju se na nastavi

Napomene uz literaturu:

Čitanka *Slovo iskona* (bilo koje izdanje) obvezno je nastavno pomagalo. Svaki student, ukoliko nema vlastitu čitanku, obavezan ju je zadužiti u Slavističkoj knjižnici (može se zadužiti za čitav semestar). Kako se radi na fotografijama izvornih tekstova (faksimilima), fotokopirani primjerci čitanke nisu upotrebljivi. Čitanka je obavezna za domaće radove i za seminarsku nastavu. Student bez čitanke nije u mogućnosti sudjelovati u seminarskoj nastavi te stoga ne može biti zaveden u evidenciju seminarskog sata. Studentima koji imaju prvo izdanje čitanke preporuča se da iz drugoga ili trećega izdanja kopiraju cjelinu III: Izvod iz staroslavenske gramatike, str. 123-140 i da usklade paginaciju (zadatci za domaće radove dani su po stranicama iz drugoga izdanja).

Način izvođenja predmeta, obveze studenata i ocjenjivanje:

Studenti su obvezni prisustvovati nastavi (predavanja: 60%, seminar: 80%) i obvezni su predati domaći rad **svaki tjedan**. Neće se prihvaćati domaći radovi koji su identični, bilo zbog prepisivanja bilo zbog kolektivnoga autorstva, i koji su ocijenjeni negativno. Neprihvaćeni domaći rad student je dužan izraditi ponovo. Bez prihvaćenih domaćih radova student nije

osposobljen za pristupanje kolokvijima i ispitu. Za pristupanje kolokviju treba imati prihvaćene **sve** domaće radove iz perioda prije svakog kolokvija. Domaći rad služi tome da student postupnim samostalnim radom na temelju posredovane literature ovlada zakonitostima drugoga jezika i drugih pisama te da pravodobno uočava i rješava nejasnoće i druge probleme u usvajanju građe.

Ispit je pismeni i usmeni. Pismeni ispit sastavljen je iz tri dijela: gradivo koje je raspoređeno u dva kolokvija i test. Ukoliko je student položio oba kolokvija, pismeni ispit čini test iz gradiva izlaganog na predavanjima i seminarima. Položeni test vrijedi samo u jednom ispitnom roku; npr. test položen u lipnju 2022. vrijedi samo za ljetni ispitni rok 2022., ukoliko student tada nije položio i preostalo gradivo, u rujnu ponovo polaže i test. Ukoliko je student u tijeku semestra položio jedan kolokvij ili nijedan, nepoloženo gradivo može polagati u vrijeme ispitnih rokova (uz uvjet da je prethodno izvršio sve nastavne obveze). Termin za polaganje zaostalih kolokvija u vrijeme ispitnih rokova jest tjedan dana prije datuma ispita pa molim studente da prijavljuju ispit nakon što polože oba kolokvija. Usmeni ispit održava se po potrebi.

Zaključnu ocjenu čini prosjek ocjena iz: transliteracije, jezične analize, domaćeg rada (jedna ocjena koja je prosjek ocjena svih domaćih), testa i usmenoga ispita.

Studenti koji ponovno upisuju kolegij obvezni su **u prva dva tjedna nastave** zadužiti odlomak koji će kao svoju seminarsku obvezu tijekom semestra transliterirati i analizirati. Prihvaćenu transliteraciju zaduženoga odlomka treba imati najkasnije tjedan dana prije pristupanja kolokviju iz transliteracije. Prihvaćenu jezičnu analizu odabranoga odlomka treba imati najkasnije tjedan dana prije pristupanja kolokviju iz jezične analize. Studenti su obvezni **polagati oba kolokvija** u navedenim terminima, pod uvjetom da su prethodno izvršili seminarsku obvezu.

Formiranje ocjene:

50 – 65 % : dovoljan (2)

66 – 79%: dobar (3)

80 – 90%: vrlo dobar (4)

91 – 100%: odličan (5)

Nastavne metode :						
Predavanja, diskusija, usmene vježbe (transkripcija i čitanje), pismene vježbe (transliteracija, paleografska i jezična analiza, uvod u kritičke znanstvene metode: atribucija datacija, restitucija).						
Izračun ECTS bodova						
<i>NAPOMENA: Prosječno radno opterećenje studenta/ice za stjecanje 1 ECTS boda = 25 - 30 sati (1 sat = 60 minuta)</i>						
Raspodjela ECTS bodova:	Pohađanje nastave	1	Kolokvij I	0,9	Pismeni ispit	1
	Domaće zadaće	0,8	Kolokvij II	0,9	Usmeni ispit	0,4

Ishodi učenja	<p>Nakon položenog ispita student će moći:</p> <ul style="list-style-type: none"> -objasniti kontekst početaka hrvatske pismenosti i razlikovati tekstovnu (i drugu) spomeničku građu s obzirom na utjecaje civilizacijskih krugova - identificirati strukturne razlike te povezivati strukture i svojstva slavenskih pisama -identificirati probleme zapisivanja hrvatskoga jezika latinicom -identificirati probleme posredovanja teksta iz starijih razdoblja pismenosti suvremenome čitatelju - rješavati tekstološke probleme i predlagati čitanje teksta iz starijih razdoblja pismenosti -članiti gramatičke kategorije s obzirom na dijakronijske promjene -razlikovati tipove rječnika i njihove specifičnosti -navesti i u tekstu prepoznati strukturne elemente različitih jezičnih sustava (staroslavenskoga i starohrvatskoga) -u pojedinačnom tekstu procijeniti omjer zastupljenosti elemenata različitih jezičnih sustava -kritički pristupati tekstu i kontekstu njegova nastanka -prepoznavati elemente strukture i kompozicije teksta, identificirati ključne riječi i retorička sredstva -razlikovati tipove specifičnih diskursa i procjenjivati učinkovitost govornih strategija
----------------------	--

Primjer domaćeg rada	Ishod učenja koji se provjerava
d.r.8. (vidi raspored po tjednima)	- identificirati probleme zapisivanja hrvatskoga jezika latinicom
Primjer kolokvija I	Ishod učenja koji se provjerava
transliterirati odabrani odlomak ustavne glagoljice (npr. odlomak iz <i>Misala po zakonu rimskoga dvora</i> , 1483.)	-identificirati probleme posredovanja srednjovjekovnog teksta suvremenome čitatelju, rješavati tekstološke probleme i predlagati čitanje
Primjer kolokvija II	Ishod učenja koji se provjerava
odlomak teksta (npr. iz Bašćanske ploče) Koji je prevladavajući jezik odlomka i koje jezične osobine na to upućuju?	-navesti i u tekstu prepoznati strukturne elemente različitih jezičnih sustava (staroslavenskoga i starohrvatskoga) -u pojedinačnom tekstu procijeniti omjer zastupljenosti elemenata različitih jezičnih sustava
Primjer pitanja u pismenom testu	Ishod učenja koji se provjerava
<i>азъ опат добровитъ зѣдахъ сръкѣвъ сiju i svoeju bratiju s devetiju въ дни кѣнеза косѣмѣта</i> Iz kojeg je pisanog spomenika navedeni citat? U kojem je stoljeću spomenik nastao? Kojim je pismom pisan? Kojem žanru pripada? Koja se retorička sredstva koriste u navedenom citatu? Prevedite na standardni hrvatski jezik.	-prepoznavati elemente strukture i kompozicije teksta, identificirati ključne riječi i retorička sredstva
Primjer pitanja na usmenom ispitu	Ishod učenja koji se provjerava
Smjestite hrvatsku ćirilicu u kontekst ostalih ćirilica i ocijenite njen značaj za hrvatsku kulturu.	činjenična i teorijska znanja, spoznajne vještine

Konzultacije	
dan u tjednu	vrijeme održavanja

srijeda	prije i nakon nastave
Kontakt informacije	
gcupkov@unizd.hr	

Ispitni rokovi*	
ljetni	24. lipnja u 8 sati (dvorana 232) 6. srpnja u 8 sati (dvorana 232)
jesenski	14. rujna u 9.30 sati (dvorana 232) 28. rujna u 9.30 sati (dvorana 232)

*Napomena: moguće izmjene ovisno o drugim obvezama nastavnice i studenata te o raspoloživosti dvorane .